

کار بزرگ در بیان پیامبر خدا(ص)

سید محمد صالح المنجد

سخت‌ترین کارها چیست؟ در پاسخ این پرسش، پیامبر خدا(ص) فرموده‌اند: «اشد الاعمال ثلاثة: ذکر... علی کل حال ومواساة الاخوان فی المال وانصاف الناس من نفسک»، دشوارترین و استوارترین و قوی‌ترین کارها سه چیز است: یاد خدا در هر حال و مواسات برادران دینی در مال و ثروت و انصاف دادن به مردم از طرف خودت. در این حدیث نبوی سه کار بزرگ و سخت و استوار معرفی شده است. کار هرچه سخت‌تر باشد، ثوابش بیشتر است. پس این سه کار که در حدیث آمده، دارای پاداش و اجر فراوان است.

ذکر خدا در هر حال

یاد خدا موجب آرامش و نشاط و خدامحوری در گفتار و رفتار می‌شود. یاد خدای آگاه و توانا و حکیم، عامل کنترل اعمال انسان هاست و آن‌ها را از انحراف و گناه بازمی‌دارد. ذکر لفظی و ذکر قلبی عملی هر دو مؤثر و سودمند و عامل رشد و پیشرفت و توفیق است. در این حدیث، ذکر... علی کل حال، وجود دارد و به یاد خدا در همه لحظات زندگی و دقیق و ساعات و روزهای عمر سفارش شده است. غفلت از یاد خدا روانیست، همواره باید به یاد خدا بود. با یاد خدا قلب‌ها اطمینان می‌یابد و از اضطراب نجات پیدا می‌کند.

مواسات در مال و ثروت

عمل دوم که در این حدیث نبوی آموزش داده شده، مواسات است. مواسات به معنای مساعدت و همیاری و تعاون و دستگیری و غم‌خواری و یاری کردن و مددکاری است. مواسات شریک کردن و سهیم ساختن برادران مسلمان در مال و ثروت است. مواسات اهتمام به امور مسلمانان از همسایگان تا اقصی نقاط جهان است.

بنابر اصل مواسات، شایسته است مسلمانان به نیازمندان و پابرهنگان توجه کنند و آنان را شریک و سهیم در معیشت خود بدانند و نیاز آنان را برآورده و با آنان اظهار هم‌دردی کنند و خودشان را شریک دردها و مشکلات آنان قرار دهند. با رعایت اصل اخلاقی اقتصادی مواسات، احتیاجات اقتصادی مسلمانان در جامعه اسلامی برطرف می‌شود و در کشور اسلامی فقری باقی نخواهد ماند. برای مواسات آگاهی از وضعیت اقتصادی همسایگان و بستگان و اقشار مختلف لازم است. مواسات کار سختی است، اینکه انسان از مال و ثروت که با زحمت به‌دست آورده است، دل بکند و به نیازمندان کمک مالی کند، بسیار دشوار است.

انصاف

انصاف یک فضیلت اخلاقی است. پیامبر خدا(ص) در جمله «انصاف الناس من نفسک، همگان را به انصاف ورزیدن و انصاف دادن نسبت به یکدیگر فراخوانده‌اند. انصاف به معنای عدالت و رزی و راستی نمودن و رعایت برابری و برادری است. انصاف اقسامی دارد، انصاف در گفتار و سخن، انصاف در رفتار و عمل و انصاف در داوری و قضاوت. با انصاف، درگیری‌ها و خشونت‌ها کم می‌شود و از بین می‌رود. انصاف با جلب محبت و کسب منزلت اجتماعی همراه است. بی‌انصافی از زوایل اخلاقی است و موجب بد اخلاقی و فساد اجتماعی می‌شود. انصاف از زیبایی‌های اخلاق اجتماعی است و با انصاف، انسان‌ها خوشنود می‌شوند و برای انسان منصف دعا می‌کنند. انصاف و عدالت کار سختی است و انسان با تهذیب نفس و مهار هوای نفس می‌تواند انصاف را رعایت کند. در حدیث انصاف الناس وجود دارد، یعنی انصاف با مردم. انصاف نسبت به همه مردم از دوستان و حتی مخالفان کار شایسته‌ای است.

منبع حدیث: الخصال شیخ صدوق، ج ۱، ص ۱۳۲، معانی الاخبار، ص ۱۹۳، الارشاد فی معرفة حجج... علی العباد شیخ مفید، ج ۲، ص ۱۶۷، نهضة الناطر و تنبیه الخاطر، ص ۲۸، کشف الغم فی معرفة الائمة عليهم السلام، ج ۲، ص ۱۲۷

بردار و بخوان

به امین بگو دوستش دارم

رمان «به امین بگو دوستش دارم، جدیدترین رمان مریم راهی است، نویسنده جوان و آینده‌دار معاصر که پیش از این نیز با رمان‌های «یوما»، «فردا مسافرم» و «در خواب‌هایم» شناخته شده بود.

داستان «به امین بگو دوستش دارم» در سبک مستند روایی تاریخی نوشته شده است و داستانی را درباره تاریخ صدر اسلام روایت می‌کند. در این رمان تاریخی به تاریخ صدر اسلام و سال‌های پیش از اسلام پرداخته شده است. کتاب از دوره زندگی عبدالملط، پدر بزرگ پیامبر(ص)، شروع می‌شود و تا سال هشتم هجری ادامه پیدا می‌کند. می‌توان گفت این رمان به روایت حوادث ۸۵ سال از تاریخ می‌پردازد. رمان چهار شخصیت اصلی دارد که هر کدام به نوبت وارد می‌شوند و داستان خود را روایت می‌کنند. این چهار شخصیت، افرادی هستند که از حضرت محمد(ص) حمایت کردند: حضرات عبدالملط، ابوطالب، حمزه و جعفر.

رمان «به امین بگو دوستش دارم» از چندین زاویه روایت می‌شود که هر زاویه از جذابیت و تأثیرگذاری ویژه و منحصر به فردی برخوردار است. این رمان روایت‌های کمتر شنیده شده و ناب فراوانی در دل خودش دارد که ارزشمندی و اهمیت پژوهش برای نوشتن اثر را نزد نویسنده نشان می‌دهد. تک‌تک خطوط این رمان نیز به زیبایی اطلاعات و تسلط بسیار نویسنده از موضوع مدنظر را به رخ می‌کشد.

مریم راهی در رمانش از نثری استفاده کرده که از روایتی تاریخی برخوردار است و واژه‌ها و جملات فارسی را به بهترین شکل ممکن در کنار هم به کار برده است تا مخاطب بتواند هم‌زمان حس یکر سخنوری عرب جاهلی را در کنار رمزآلود بودن این حکایت تاریخی درک کند و از رمان نهایت لذت را ببرد.

نویسنده همچنین موفق شده است با مهارت هرچه تمام‌تر به شخصیت‌پردازی و توصیف میزاسن‌های روایی برای داستان بپردازد. او در این کتاب سکاسن‌ها و صحنه‌های داستانی را با تعدد و ضرب‌آهنگ تند و مهارت زیاد در کنار هم گذاشته است تا توانایی و چیره‌دست بودن خودش را در نوشتن یک اثر داستانی تاریخی به نمایش بگذارد.

راهی در رمانش ابوطالب را فردی با ایمان به تصویر کشیده که به اسلام معتقد است، اما ایمانش را مخفی نگه می‌دارد و این گونه مصلحت می‌داند که کسی از موضوع بویی نبرد. با وجود این، اعتقادات، حمایت‌ها، عبادات و راز و نیازهای ابوطالب بیانگر این است که او پیرو حضرت ابراهیم(ع) بوده و از زمانی که پیرو پیامبر اکرم(ص) می‌شود، هیچ کدام از مشرکان با خبر نمی‌شوند و فقط اطرافیان از این موضوع آگاه هستند.

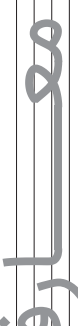
در بخشی از این کتاب که انتشارات کتاب

نیستان در ۳۲۴ صفحه منتشر کرده است، می‌خوانیم: «اینجا در این سنگ‌زار خشک، معجزه را خوب می‌شناسند. حتی اگر به‌زبان قبولش نداشته باشند. بعد از زمزم روزی به خود آمدم و متوجه شدم هر چه می‌گویم اطاعت می‌شود. ندیده بودند جدم قصی بن کلاب، قبیله خزاعه را از مکه بیرون کرد و برخی از اولاد اسماعیل را که به دست خزاعه از مکه اخراج شده بودند، به شهر بازگرداند. ندیده بودند پدرم هاشم آن‌ها را از تشنگی نجات داد و تجارت را به مکه آورد. ندیده بودند هاشم با دو رحله زمستان و تابستان نان آورد برای سفره‌ها. تمامی را نادیده گرفتند و سر سوزنی اطاعت نکردند. اما خدا را شکر که جفر زمزم را دیدند و مطیع شدند.»

شهریار
شاهار نیوز
۱۴
شماره ۱۴
۱۴۰۲
۱۴۰۲

۱۴

بررسی ابعاد اجتماعی سیره حضرت محمد(ص)

در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین بهشتی

موفق‌ترین
مصلح تاریخ

آمنه مستقیمی | معمولاً وقتی از سیره پیامبر(ص) و تأثیر شگرفی که ایشان بر حیات بشری به جا گذاشتند، سخن به میان می‌آید، به جنبه‌های فردی و عبودی می‌پردازیم و چه‌بسا از ابعاد اجتماعی و تربیتی ایشان به‌ویژه قبل از بعثت غفلت می‌کنیم؛ در حالی که مرور این‌ها افقی روشن از تربیت و حضور اجتماعی را پیش‌روی تاریخ می‌گشاید. از این رو، به مناسبت فرارسیدن سالروز ولادت رسول ختمی مرتبت(ص) و برای بررسی این ابعاد سیره نبوی، با حجت‌الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی، کارشناس مذهبی، گفت‌وگو کردیم که مشروح را در ادامه می‌خوانید.

حضرت محمد(ص) ایستاده بر قله کمالات انسانی

عالمان بزرگی مانند آیت‌ا... علامه طباطبایی در روزگار ما نظرشان این است که الگو بودن پیامبر اعظم(ص) به همه جنبه‌های سیاسی، اجتماعی، اخلاقی، خانوادگی و تعلیم‌تر بیت مربوط می‌شود، چنان‌که مرحوم علامه در تعریف این اخلاق در «تفسیر المیزان»، صفحاتی را اختصاص داده، اما آن را ناکافی دانسته و کتابی قطور به نام «سنن النبی(ص)» را تألیف کرده است. او در این کتاب به زوایای مختلف زندگی حضرت رسول(ص) به عنوان اسوه بشریت تا پایان تاریخ در ابعاد مختلف پرداخته است. این‌ها نشان می‌دهد پیامبر اکرم(ص) شخصیتی چندبعدی هستند که بر قله اخلاق ایستاده‌اند و در میان همه رسولان، برترین انبیای الهی هستند که در قله کمالات و ارزش‌ها و فضایل ایستاده‌اند. قرآن اصرار دارد که خلق عظیم حضرت محمد مصطفی(ص) اقبل از بعثت هم به عنوان فردی که در میان مردم بوده و حضور اجتماعی داشته‌اند، معرفی کند؛ فردی که مردم ایشان را به عنوان محمد امین می‌شناختند و از مقبولیت برخوردار بودند. مردم در بحران‌ها از حضرت رسول(ص) کمک می‌گرفتند و امانت‌هایشان را به آن حضرت می‌سپردند.

کمک به تأسیس جمعیت حامی مظلومان

اقوام مختلف در مکه قبل از بعثت و در سنین جوانی حضرت محمد(ص) با ایشان مشورت می‌کردند. ایشان از مؤسسان گروهی بودند که در مکه برای کمک به مظلومان شکل گرفت. همین ثابت می‌کند ایشان جوانی بی‌توجه به وقایع اجتماع به‌ویژه درباره محرومان نبوده‌اند.

دهه‌های دوم و سوم عمر مبارک حضرت رسول(ص) با جنگ‌های زنجیره‌ای برخی قبایل مصادف بود و ایشان در آن‌ها و در پیمان جوانان، بافتوت حضور یافتند. وقتی شخصی به ایشان مراجعه کرد و عرضه داشت که ابوجهل پولی از او به جفا گرفته است و پس نمی‌دهد، ایشان با قاطعیت از ابوجهل خواستند که پول آن شخص را پس دهد. یا وقتی زائری همراه با دختر زیباروی خود وارد مسجد الحرام شد و ارادل و ابایش دختر او را با زور با خود بردند، وی پریشان دنبال پناه و چاره می‌گشت و این جمعیت حامی مظلومان مکه با عضویت حضرت محمد(ص) بود که آن دختر را به پدرش بازگرداندند. این‌ها همه غیرت، مسئله‌دانی، صاحب فکر و محبوب بودن ایشان را ثابت می‌کند. مهم آن است که همه این ویژگی‌ها از جمله بخشندگی، فتوت و جوانمردی و دیگر فضایل در اوج جوانی در حضرت محمد(ص) وجود داشت.

نقل است پیامبر(ص) وقتی نخستین بار به عنوان دستیار همراه حضرت ابوطالب در سفری تجاری به شام حضور یافتند، پس از بازگشت همه سودی را که کسب کرده بودند، به رسم وفا به عمویشان، ابوطالب، هدیه کردند و فرمودند: «من پنج سال است در خانه شما زندگی می‌کنم، قدردان شما و همسران هستم... این‌ها همه ویژگی‌های اجتماعی تربیتی سیره رسول خدا(ص) قبل از بعثت است، چنان‌که نقل شده است زمانی که در بیست و سه سالگی نخستین بار برای حضرت خدیجه(ص) تجارت کردند و سودی سرشار به‌دست آوردند، اگرچه به آن پول برای تشکیل خانواده نیاز داشتند، همه را به فقرا بخشیدند و با این اقدام، بزرگ‌منشی خود را بیش از پیش آشکار کردند.

تحولات اخلاقی جامعه پس از بعثت

وقتی می‌خواهیم کار و فعالیت یک مصلح اجتماعی را بررسی کنیم، باید به جامعه‌ای که در آن فعالیت داشته است بنگریم؛ برای مثال، معلمی می‌گوید بیست و هفت‌هشت نفر از سی دانش‌آموز من در کنکور رتبه آورده‌اند، اما وقتی بررسی می‌کنیم، می‌بینیم این مدرسه در بالای شهر با هزینه گزاف و ناهار و تفریح و... است. با وجود این، اگر معلمی در شهرستانی بدون امکانات و کم‌برخوردار و با وجود مشکلاتی مانند اعتیاد و فرهنگ ضعیف به‌ویژه، در عشق به دانایی از سی دانش‌آموز بیست نفر را به دانشگاه فرستاده است. این درخشش دارد و شگفت‌آور است. پیامبر اکرم(ص) در جامعه‌ای جاهلی در کشوری دورافتاده و به دور از فرهنگ که حتی امپراتوری‌های بزرگ بر سر آن اختلاف و دعوا نداشتند، به رسالت رسیدند و در مدتی کوتاه شخصیت‌های بزرگ تربیت کردند.

دغدغه دائمی برای نجات انسان‌ها

سیره اجتماعی نبوی سراسر حاکی از تلاش برای نجات انسان‌ها و دستگیری از ضعفا و حمایت از مظلومان است. از این خصایل در زندگی نبوی بسیار است. تازه این‌ها قبل از بعثت و بروز آن خلق عظیم است! همین پیشینه بود که باعث شد پس از بعثت و پس از تشکیل جلسه علنی وقتی به حاضران فرمودند «آیا تاکنون از من دروغی شنیده‌اید؟»، همگی آن چهل‌واندی نفر در پاسخ بگویند: «نه، این بسیار شگفت‌آور است که در طول چهل سال زندگی در جامعه‌ای جاهلی، فضایل اخلاقی به‌اندازه‌ای در فردی وجود و بروز داشته باشد که همه به این فضایل در او معترف باشند؛ یعنی انسانی مشهور به صداقت، امانت‌داری، حسن خلق و... باشد. پیامبر(ص) از نظر اخلاقی چنین اوصافی داشتند که قرآن از ایشان به صاحب خلق عظیم یاد می‌کند.

تحول تربیتی در اجتماع

شهید مطهری می‌گوید: «موفق‌ترین انسان تاریخ حضرت محمد(ص) است؛ کسی که در کمتر از پنجاه سال بیش از ۵۰ درصد مردم کره زمین را به آیین خود متوجه کرد، بدون تکیه به قدرت‌های جهانی و استمداد از قدرت‌ها و با اخلاق خوش و مکتبی اخلاقی.»

ایشان در همان شهر مکه با همان دشواری‌ها و مخالفت‌ها توانستند شخصیت‌های بزرگی از عرب و غیرعرب همچون سلمان فارسی و بلال را تربیت کنند. این‌ها گرایش یافتند و جذب اخلاق نبوی شدند و اسلام گسترش یافت تا جایی که وقتی سفیر رسول خدا(ص) که جوانی زیبارو و منطقی بود، به دیدار قیصر روم رفت و قیصر روم وعده کاخ و همسری دختری زیبارو را به وی داد، او در پاسخ گفت: «من مکتبم را با دنیا معاوضه نمی‌کنم»، در نتیجه، قیصر متأثر شد و هدایایی برای پیامبر(ص) فرستاد!

تحول تربیتی که پیامبر(ص) رقم زدند، محدود به زمان و زمین خاصی نبود و بشر قرن به‌قرن به اسلام بیشتر روی آورد. دشمنان کارشان دشمنی است و با کاریکاتور می‌خواهند ایشان را تخریب کنند یا با سوزاندن قرآن اسلام را منزوی کنند. در حالی که خدای متعال در آیه ۲۸ سوره مبارکه فتح وعده پیروزی و غلبه جهانی و جاودان اسلام را داده است.

موفق‌ترین انسان تاریخ
حضرت محمد(ص) است؛ کسی
که در کمتر از پنجاه سال بیش
از ۵۰ درصد مردم کره زمین را
به آیین خود متوجه کرد، بدون
تکیه به قدرت‌های جهانی و
استمداد از قدرت‌ها و با اخلاق
خوش و مکتبی اخلاقی

